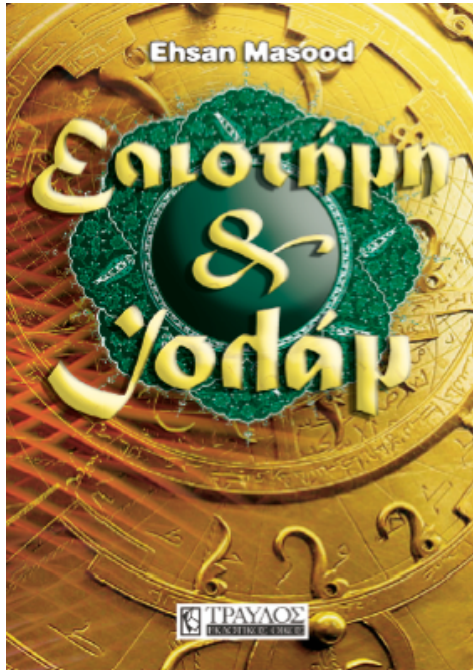

Η γνώση στη σκιά του Μωάμεθ
ΒΗΜΑ **Science** ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 2/10/2011

Τάσος Καφαντάρης

ΕΧΣΑΝ ΜΑΣΟΥΝΤ

Επιστήμη και Ισλάμ

Εκδόσεις Τραυλός, 2011

σελ. 288, τιμή €16

*... Αναρίθμητοι είναι οι κόμπτοι που στον δρόμο έλυσαν,
μα στις ανθρώπινης μοίρας τον πιο σπουδαίο παρέλυσαν
[Από τα Τετράστιχα (Ρουμπαγιάτ) του Ιμπν-Σίνα (Αβικέννα)]*

Όλοι έχουμε ακούσει ότι «οι γνώσεις των αρχαίων Ελλήνων πέρασαν μέσω των Βυζαντινών στους Αραβες και από εκείνους στους Ευρωπαίους φέρνοντας την Αναγέννηση». Αυτή όμως η λεξικογραφική σύνοψη της ιστορίας χιλίων χρόνων αφήνει πολλά γεγονότα και επιτεύγματα ανιστόρητα _ και αρκετά ερωτήματα μετέωρα. Ερωτήματα όπως αν ήταν μια απλή μετάγγιση ή μετεξέλιξη, αν ευνοήθηκε από τις συνθήκες που δημιούργησε η επιβολή του Ισλάμ ή εμποδίστηκε και, αν υπήρξε πραγματικά μια επιστημονική άνθηση στα εδάφη που κατέλαβαν οι πιστοί του Μωάμεθ, τι συνέβη και αυτή κατέληξε στη σημερινή αποτελμάτωση; Διότι

αποτελμάτωση γνώσεων υπάρχει στον μουσουλμανικό κόσμο, όσο κι αν το Πακιστάν κατέχει πυρηνικά όπλα ή το Ιράν ενδέχεται να τα αποκτήσει. Μας το λένε όχι μόνο οι πενιχροί αριθμοί επιστημονικών δημοσιεύσεων που προέρχονται από πανεπιστήμια μουσουλμανικών χωρών αλλά και η ίδια η παραγωγή βιβλίων σε αυτές: το σύνολο των βιβλίων που εκδόθηκαν στην Αίγυπτο καθ' όλον τον 20ό αιώνα δεν ξεπερνά τον αριθμό των βιβλίων που εκδόθηκαν σε μία και μόνη χρονιά στην Ιταλία!

Το κενό πληροφόρησής μας για την ιστορία των επιστημών «στη σκιά του Μωάμεθ», όπως και την αναζήτηση απαντήσεων στα προαναφερθέντα ερωτήματα, ανέλαβε να καλύψει ο πακιστανός καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής Επιστημών του Imperial College του Λονδίνου Εχσάν Μασούντ. Γεννημένος το 1967 στο Λονδίνο, έφερε βαρέως το ότι μόνο δύο επιστήμονες από όλον τον μουσουλμανικό κόσμο έχουν βραβευθεί με Νομπέλ και βάλθηκε να ξεψαχνίσει τη σχέση «Επιστήμης και Ισλάμ».

Οφείλω να ομολογήσω ότι ο Μασούντ με συνεπήρε με το γράψιμό του. Με τρόπο απλό και στρωτό, χωρίς βερμπαλισμούς ή ιδεοχρωματισμούς, παραθέτει τα άγνωστα ή ημίγνωστα σε μας στοιχεία με τη στοργή ενός δασκάλου χωρίς εμφανή πατρίδα, χωρίς εμφανείς κάποιους φακούς διαστρέβλωσης των στοιχείων. Ετσι στο Α' μέρος του βιβλίου του (*Η αναζήτηση του Ισλάμ*) μας ξεναγεί στην ιστορία εξάπλωσης του Ισλάμ σε τέσσερις ηπείρους και μας εξηγεί υπό ποιες συνθήκες άρχισε η «μετάγγιση της αρχαίας γνώσης». Στο Β' μέρος (*Οι κλάδοι της γνώσης*) εστιάζει πλέον στα επί μέρους: στις σελίδες του 8ου και του 9ου κεφαλαίου εμβαθύνει στα επιτεύγματα ιατρικής και αστρονομίας του αραβόφωνου (τότε) κόσμου των μουσουλμάνων, στο 10ο κεφάλαιο περιγράφει το πιο λαμπρό τους επίτευγμα, την άλγεβρα, για να περάσει στο 11ο κεφάλαιο στο αμέσως δεύτερο σε αξία, τη χημεία, και να καταλήξει στο 12ο με τη μηχανική. Στο Γ' μέρος (*Επιφυλάξεις*) παραθέτει τρία κεφάλαια που προσπαθούν να αντλήσουν απαντήσεις για το πώς και γιατί «έσβησε η φλόγα».

Μετά την ανάγνωση του βιβλίου του Μασούντ νιώθεις ταυτόχρονα χορτάτος και... άδειος. Το δεύτερο όχι με ευθύνη του - η εργασία του ήταν εξαιρετική. Αλλά είναι αυτός ο καημός ο δικός μας που δεν μας αφήνει: σε κάθε κύμα επιστημονικών επιτευγμάτων που παραθέτει έρχεται αμέσως μετά και μια αναφορά στους Έλληνες που μας αφήνει τη γεύση της άμμου που κάλυψε αρχαία ψηφιδωτά. Δεν το κρύβει - το αντίθετο:

«Αυτά που όλος ο δυτικός κόσμος γνωρίζει ως αραβικά ψηφία οι Αραβες τα λένε ινδικά ψηφία και αυτό που στον δυτικό κόσμο ονομάζεται ισλαμική ιατρική στις μουσουλμανικές χώρες καλείται γιουνάνι (ελληνική) ιατρική» γράφει. Ο δικός μας Μεσαίωνας έγινε ο δικός τους χιλιόχρονος «Χρυσός Αιών». Ακριβώς όμως αυτή η χρονική αντιπαράθεση των δύο πολιτισμών σε βάζει σε σκέψεις όπου δεν εμβάθυνε - τουλάχιστον στο βιβλίο του - ο Μασούντ. Διότι στα χίλια χρόνια κοσμοκρατορίας του Ισλάμ οι «σοφοί» που εμφανίστηκαν ήταν πολύ λιγότεροι σε αριθμό από εκείνους που ξεπήδησαν σε τέσσερις αιώνες του αριθμητικά πολύ υποδεέστερου ελληνικού κόσμου. Τι υποδηλώνει αυτό για τη «διαφορά θερμοκηπίου» μεταξύ πολιτικών και θεοκρατικών καθεστώτων; Ο Μασούντ τον βρίσκει τον μίτο στα τελευταία του κεφάλαια, όπου εξετάζει την πτώση και τα αίτια, αλλά τον βλέπει εν μέρει, κυρίως υπό τη σκοπιά του γονατισμένου από την αποικιοκρατία Ισλάμ. Και αυτή η ανάλυσή του καταγίνεται με τα όσα συνέβησαν μετά το 1800. Στους προηγούμενους τέσσερις αιώνες οθωμανικής παντοκρατορίας γιατί απέσβετο και το ισλαμικό «λάλον ύδωρ»;

Είναι ένα βιβλίο που οπωσδήποτε αξίζει να μπει στη βιβλιοθήκη σας, δίπλα στο *«Η λησμονημένη επανάσταση»* του Lucio Russo (εκδόσεις Δίαυλος). Μόνο αφού διαβάσετε και τα δυο θα έχετε μια κάπως σφαιρική αντίληψη του «τι συνέβη μετά τους Έλληνες». Κι άμποτε να τους ξαναβρείτε.